

VIDURINIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ VERSLUMO UGDYMO GALIMYBĖS ŠEIMOJE

Snieguolė Barasnevičienė, Ingrida Donielienė

Šiaulių universitetas

Įvadas

Mykolo Riomerio, Kauno technologijos ir Vilniaus Gedimino technikos universitetų 2007 m. atliktas tyrimas leido įvardyti šias verslumo savybes: kūrybiškumą, pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą, atsakingumą, gebėjimą planuoti ir spręsti problemas. Vadinas, verslumas remiasi asmeninėmis savybėmis ir gebėjimais, ugdytinas jau ankstyvoje vaikystėje, be to, asmens savybių ir gebėjimų pagrindus deda šeima.

Šeimoje ugdomas vaiko dorovinio, moralinio, vertybinių orientacijų pagrindas, veikiamas vaiko asmeninių savybių formavimasis. Anot A. Dildienės (1995), suaugusiųjų paskatos ir palaikymas gali daryti įtaką vaiko iniciatyvumui bei savarankiškumui, o tai, be abejo, reikalinga veiklos, iniciatyvos, savivertės raidai. L. Mincienė (2000) teigia, kad, būtent, šeima išlavina gebėjimą daryti sprendimus ir išmoko prisiimti atsakomybę. Laikotarpis, kada formuojasi verslumo pagrindai, prasideda nuo 5 m. su pinigų paskirties pažintimi ir tęsiasi iki 12 m., t. y. atsakomybės, galimybių sąmoningo suvokimo. Elgsenos modelių vaikas mokosi iš artimiausios aplinkos, kurią pirmiausia sudaro jo šeima.

Kaip teigiama Lisabonos strategijoje, verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimo programa (2006) reikėtų skatinti visuomenę ir pačius jauniausius jos narius „suvokti verslumo pagrindų mokymosi teikiamą naudą jau pirmuosiuose ugdymo etapuose“. Valsybės uždavinys šiame bendrųjų verslumo gebėjimų ugdymo etape – investuoti į tėvų verslumo auklėjimą. L. Mincienė (2000) nurodo, kad verslumo lavinimas remiasi laisvo apsisprendimo, tolerancijos ir pagarbos principais. Suaugusiojo tikslas – sukurti aplinką, tinkamą vaiko laisvam apsisprendimui ir savarankiškam pilnaverčiam vystymuisi. Verslumo gebėjimų lavinimo nuo prenatalinės raidos iki 6 metų amžiaus tikslas – optimizuoti natūralaus vaiko raidos procesą, formuojantį jo charakterį, pradines bazines žinias bei gebėjimus. Verslumo gebėjimų lavinimo nuo 6 iki 13 metų amžiaus tikslas – padėti vaikui išmolti objektyviai orientuotis, ieškant atsakymų į klausimus, kokia žmogaus bei žmonijos vieta gamtoje ir pasaulyje, susiformuoti savo „visatos sąmonę“ ir atsakomybės jausmą žmonijai.

Nacionalinėje darbavių ugdymo programoje (2007) akcentuojama, kad verslumo gebėjimų lavinimo paauglystėje (nuo 13 iki 18 metų amžiaus), tikslas – padėti paaugliui surasti savo vietą visuomenėje

je ir išvystyti jo gebėjimus efektyviai sąveikauti su sociumu. Verslumo lavinimo principai šiame etape apima natūralaus vaiko ir paauglio vystymosi plėtojimo, skatinimo sąveikauti su „paruošta aplinka“, pasirinkimo laisvės „paruoštoje aplinkoje“, individualaus aktyvumo mokymosi procese ugdymo uždavinius. Autoritarinis auklėjimas, primetami veiksmai slopina spontaniškus vaiko impulsus ir gali sukelti jo pasipriešinimą ir pasibjaurėjimą kūrybiška veikla.

Auklėjimas šeimoje padeda pagrindus, kurie vėliau leidžia tobulinti turimus įgūdžius, taikyti juos darbo rinkoje, kuriant verslą. Išskiriami šie auklėjimo metodai (Jovaiša, 1997):

Rodomieji – skirti dvasinėms vertybėms ir doriniam elgesiui formuoti teigiamais pavyzdžiais.

Sakytiniai – įtikinimo bendraujant (konsultacija, pokalbis, aiškinimas ir t. t.) būdai. Sakytiniais metodais mokiniai supažindinami su požiūriu į tam tikrus dalykus doroviniiais, estetiniiais teiginiais.

Veikdinamieji – jais siekiama kaupti operacinę patirtį, įtraukiant į praktinę veiklą. Metodas glaudžiai susijęs su socialiniu įsipareigojimu. Pagrindinė priemonė – režimas. Būtent, šiuo metodu turi būti mokoma, kaip elgtis su pinigais. S. Navasaitienė, D. Stankevičienė ir P. Markevičius (2007) teigia, kad jau nuo 5–8 metų geriausia pradėti mokyti vaiką elgtis su pinigais, suprasti jų paskirtį ir vertę, formuoti gebėjimą atskirti norus nuo galimybių.

Stimuliaciniai – elgesio skatinimas, elgesio draudimas, nes verslumas turi būti skatinamas nuosekliai. Todėl taikomos priemonės turi būti kryptingos ir suderintos.

Apibendrinant galima teigti, kad šeimoje vaiko verslumui ugdyti svarbu minėti auklėjimo metodus taikyti pasitelkiant tėvų pavyzdį, veiklą kartu, įpareigojimus ir skatinimus.

Tyrimo tikslas – atskleisti viduriniojo mokyklinio amžiaus vaikų verslumo ugdymo šeimoje galimybes.

Verslumo samprata

Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programoje verslumas apibrėžiamas kaip „jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę), ir veiksmai, skirti šiai galimybei panaudoti“. V. Gevorgianienė, A. Galkienė ir V. Grincevičienė (2008), A. Garalis, G. Strazdienė (2006), L. Paulionienė (2007) pateikia

verslumo apibrėžimus, nukreiptus į veiklą. Z. Lydeka (1996), G. Vaidelis (2006) ir V. Gevorgianienė, A. Galkienė ir V. Grincevičienė (2008), cituodamos D. Hjorth (2005), teigia, kad verslumas – tai įgimtos ir įgytos savybės, leidžiančios novatoriškai mąstyti, aktyviai bei rizikingai veikti. Jis reiškia kūrybingumą, naujoves, gebėjimą planuoti ir valdyti projektus, siekiant tikslų. Tai asmens gebėjimas idėjas paversti veiksmais. Be šių savybių, L. Juozaitienė ir J. Staponkienė (2003) versliam žmogui priskiria aktyvumo, iniciatyvumo, smalsumo ir tvirtos vidinės motyvacijos bruožus, A. Rakauskas (2001) – lyderystės iš prigimties savybę. R. Jasinavičiaus (2006) teigimu, visas asmenybės verslumo ugdymas turi būti nukreiptas į galutinį rezultatą – išugdyti asmenybę, gebančią savarankiškai ir aktyviai veikti, mokačią gyventi visuomenėje, pagrįstoje rinkos ekonomikos sąlygomis.

1 lentelė. *Imties charakteristikos (%)*

Mokiniai					Tėvai				
Lytis		Klasė			Lytis		Amžius		
Berniukai	Mergaitės	5 kl.	6 kl.	7 kl.	Vyr.	Mot.	Iki 30 m.	31–40 m.	41 m. ir daugiau
56	44	29	27	44	10	90	10	41	49

Vaiko žinojimui, kaip elgtis su pinigais, galimybėms vertinti įtakos turi jo informavimas apie šeimos pajamas ir galimas išlaidas. Tyrimo metu tiek mokinių, tiek jų tėvų prašyta įvertinti šeimos pajamų pastovumą (2 lentelė). 52 % tėvų nurodo, kad jų šeimos pajamos visada pastovios, 27 % – pastovios dažnai. Didesnė dalis mokinių (48 %) nurodė, kad jų šeimoje pajamos retai būna pastovios. Daugiau nei pusė tėvų teigė, kad kalba su vaikais apie šeimos biudžeto planavimą. Tačiau mokinių ir jų tėvų atsakymų skirtumai gali rodyti, kad pokalbiai apie šeimos pajamas nepakankamai aiškūs vaikams. Šie nedalyvauja priimančiais sprendimus arba jie atspindi vaikų požiūrį į jų poreikių tenkinimą, kada tėvai tvirtina, kad nėra atliekamų lėšų ir pan.

2 lentelė. *Mokinių ir tėvų nuomonė apie šeimos pajamų pastovumą (%)*

Tiriamieji	Visada	Dažnai	Retai	Niekada
Mokiniai	9	39	48	4
Tėvai	52	27	13	9

Kaip teigia A. Garalis, G. Strazdienė (2005), vaikas turi įgyti realių finansinių gebėjimų. Viena iš prielaidų – kišenpinigių gavimas, išlaidų ir pajamų planavimas. Tyrimas parodė, kad tik 5 % mokinių kišenpinigių visiškai negauna (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. *Gaunamų kišenpinigių dažnumas (N = 131)*

Visada	Dažnai	Retai	Niekada
42 %	40 %	13 %	5 %

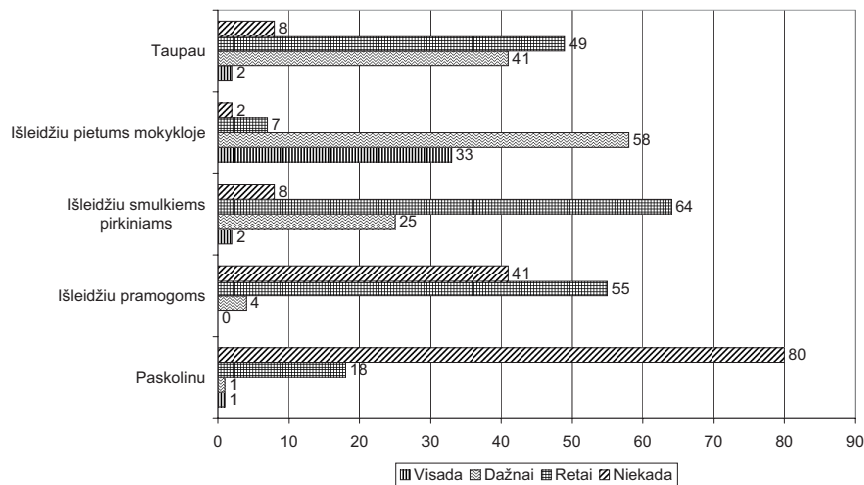
Auklėjimo vaidmuo vaiko verslumo kompetencijai ugdyti šeimoje

Tyrimo metodika ir organizavimas

Sudarant tyrimo instrumentą (anketą), remtasi S. Navasaitienės, D. Stankevičienės, P. Marcinkevičiaus (2007) atliktu tyrimu „Ekonominio raštingumo pamokų ir kišenpinigių įtaka mokinių verslumo kompetencijos plėtotei“, taip pat Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro sudaryta anketa „Šiuolaikinės šeimos vertybės“.

Apklausti 187 tiriamieji: 131 mokinys ir 56 jų tėvai. Išdalytos 262 anketos, po apklausos sugrįžo 187 anketos (anketų grįžtamumas – 71,4 %). Imties charakteristikos pateiktos 1 lentelėje.

Kišenpinigių suma dažniausiai svyruoja nuo 3 iki 5 Lt (58 %), rečiau 6–10 Lt (22 %), 1–2 Lt (10 %). Duodami kišenpinigiai neviršija 20 Lt. Taip pat paaiškėjo, kad kišenpinigiai dažniausiai skiriami kasdien (78 %) arba savaitei (17 %). Tai leidžia daryti prielaidą, kad mokiniams dažniau sudaromos sąlygos trumpalaikiam išlaidų planavimui, išskyrus tuos atvejus, kai pinigai taupomi. Rezultatai rodo (1 pav.), kad mokiniai dažniausiai išleidžia kišenpinigius mokykloje, smulkiems pirkiniams. Per 40 % mokinių pinigus taupo. Santaupas mokiniai dažniau laiko taupyklėje (65 %), rečiau – tėvų „sąskaitoje“, kad neišleistų. Vadinas, pastarosios santaupos leidžiamos tėvams patariant ir prižiūrint. Tai patvirtina ir atsakymai į klausimą, kaip dažnai tėvai domisi vaiko išlaidomis. Paaiškėjo, kad visada arba dažnai vaiko išlaidomis domisi tik ketvirtadalis tėvų. Likusioji dalis domisi retai arba visai nesidomi. A. Maldeikienės (2002) teigimu, diskutuotina, ar vaikai privalo atsiskaityti, kur ir kaip išleido jiems skirtus pinigus. D. Owen (2005) pažymi, kad pinigų paskirties suvokimo pradžia – 5 metai. Didesnė dalis tėvų (39 %) nurodė, kad vaikams pradėję skirti pinigų nuo 7 metų, 20 % – nuo 6 m. Tėvai pinigų davimą vaikams labiau sieja su mokyklinio amžiaus pradžia, kada vaikas, išeidamas į mokyklą, pradeda savarankiškai apsirūpinti maistu, smulkiomis prekėmis ir t. t. Mokiniais nebūdinga, kas šie skolintų pinigus kitiems.

1 pav. Asmeninems išlaidoms gautų pinigų panaudojimas (%) (N = 131)

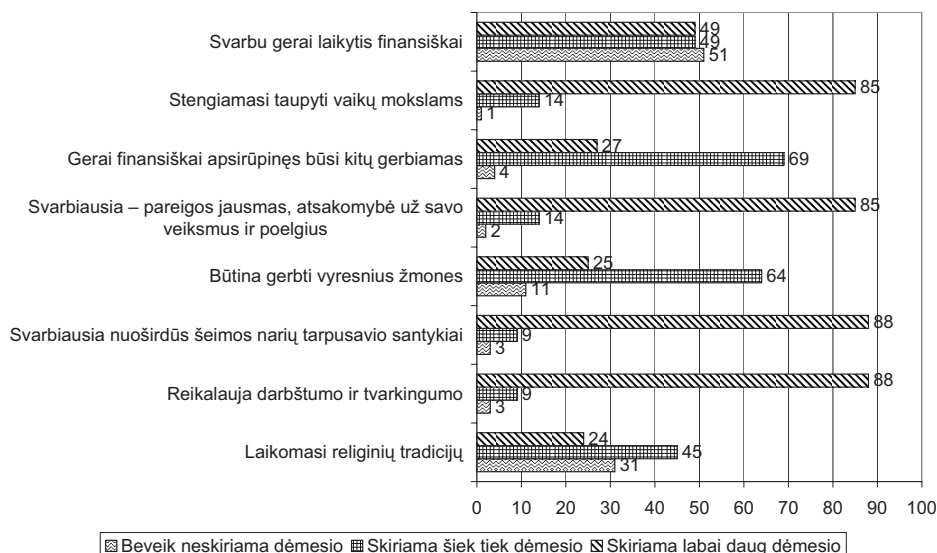
Taupymas – vienas iš pajamų ir išlaidų planavimo veiksnių. Tyrimas parodė, kad mokiniai linkę planuoti savo pajamas ir išlaidas (4 lentelė)

4 lentelė. Pajamų ir išlaidų planavimas (%) (N = 131)

Lėšų apyvarta	Visada	Dažnai	Retai	Niekada
Pajamos	8	58	25	8
Išlaidos	4	64	27	5

A. Garalio ir G. Strazdienės (2005) teigimu, ugdant tam tikras savybes, labai svarbi yra paties vaiko veikla, išsipareigojimai, atsakomybė už savo darbus. Tokių asmeninių savybių ugdymą išsipareigojimais pabrėžia ir V. Gevorgianienė, A. Galkienė ir V. Grincevičienė (2008). Tyrimo metu teirautasi, ar vaikai turi priskirtų namų darbų, kasdinių pareigų. 94 % mokinių nurodė, kad tokių darbų jiems skiriama nuolat arba dažnai. Iš dažniausių namų ruošos darbų populiariausi – kambarių tvarkymas ir šiukšlių išnešimas. Vadinasi, tėvai įpareigoja savo vaikus atlikti tam tikrus darbus, priskiria atsakomybę, tuo sudarydami prielaidas verslumui ugdytis.

Tyrimas atskleidė, kad 8 % mokinių niekada negauna pinigų už atliktus namų ruošos ir kitus darbus, o 85 % gauna retai. Lyginant tėvų ir vaikų atsakymus, galima teigti, kad tėvai tvirtina neskatinantys arba gana retai skatintys vaikus pinigais už priskirtų darbų atlikimą. Mokinių atsakymai rodo, kad labiausiai tėvų vertinami yra savo noru atlikti buitines darbai. Taip formuojamas atsakomybės išsipareigojimas jausmas nebūtinai motyvuojamas materialiniu atlygiu. Pagrindą vaikų ugdymui sudaro šeimoje puoselėjamos vertybės. Vaikui svarbu suvokti, kas svarbu šeimai, artimiesiems. Anot D. Owen (2005), tėvų tikslai vaikams gali atrodyti ne tokie reikšmingi. Tėvai linkę sutelkti dėmesį į ilgalaikius tikslus – studijas aukštojoje mokykloje, darbą, taupymą senatvei, – o vaikus domina tai, kas vyksta čia ir dabar. Tačiau tyrimo metu tėvai nurodė tas pačias vertybines nuostatas kaip ir vaikai. Apibendrinant atsakymus (2 pav.), aiškėja, kad daugiau dėmesio šeimose skiriama šioms vertybinėms nuostatomis puoselėti: nuoširdūs tarpusavio santykiai šeimoje (88 %), darbštumas ir tvarkingumas (88 %), taupymas vaikų mokslams (85 %), svarbiausia – pareigos jausmas (85 %).

2 pav. Šeimoje puoselėjamų vertybinių nuostatų pasiskirstymas

Dauguma tyrime dalyvavusių mokinių (5 lentelė) teigia besidomintys savo ateitimi. Vadinasi, mokiniai jau turi tam tikrų aspiracijų, ateities planų, sieja save ir tapatina su tam tikrais suaugusiųjų vaidmenimis. Vienu iš tokių geriausiai suvokiamų vaidmenų pavyzdžių vaikams tampa tėvai. Domėtasi, ką ir kiek žino vaikai apie savo tėvų darbus. Rezultatai parodė, kad tik 11 % vaikų visiškai neturi žinių apie tėvų darbo ir veiklos turinį. Apie pusę apklaustųjų žino, ką tėvai veikia darbe. Šiuos atsakymus gali sąlygoti tai, kad, kaip nurodo ir mokiniai, ir tėvai, mokiniai retai apsilanko tėvų darbe. Niekada ten nėra buvę 70 % apklaustų mokinių, dažnai apsilanko apie 7 %. Apie pusę tėvų nurodė retai kalbantys su vaikais apie savo darbą, darbovietę.

5 lentelė. *Mokinių pamąstymai apie ateitį (%)*
(N = 131)

Taip	Kartais pagalvoja	Ne
42	47	11

Planavimas leidžia vystyti savo veiksmus, apgalvoti pasekmes ir išvelgti alternatyvias galimybes – turėti pasirinkimo variantų. Apie 60 % tėvų teigia visuomet arba dažnai kalbantys su vaiku apie ateities planus. Aptariamoms ateities vizijoms vaikų atžvilgiu, svarbios vaikams perimant esminius bruožus – planavimą, kuris yra neišvengiama verslumo dalis. Pokalbiai apie vaiko ateitį, kurioje kaip sudėtinės dalys yra vaiko išsilavinimas, perspektyvos, karjeros galimybės, skatinimas pasitikėti savimi, šeimos narių požiūris ir į vaiko gyvenimą. Svarbu, kad tokiuose pokalbiuose būtų išlaikyta pusiausvyra, kur vyrų ne tik tėvų požiūris, bet ir vaikas galėtų atskleisti savo norus.

Išvados

1. Verslumas įvardijamas kaip savybė ir gebėjimas, kuris pasireiškia lyderyste, motyvacija, gebėjimu spręsti problemas ir kūrybingumu. Tai reikalinga veiklai optimizuoti ir rezultatams pasiekti. Verslumo sudėtinės dalys: asmens savybės ir gebėjimai. Verslumas ugdomas asmens savybių formavimu, kasdienių gyvenimo įgūdžių tobulinimu, pasitikėjimo savimi skatinimu.
2. Aukštas vaiko savęs vertinimas skatina pasitikėjimą savimi, o tai yra viena iš sąlygų veikti, kurti tai, kas reikalinga vystyti verslumui. Tėvai, suteikdami žinių, įgūdžių, gebėjimų bei darydami įtaką vaiko asmenybės savybių formavimuisi, ugdo vaiko verslumą. Šeimoje galimas rodomųjų, sakytinių, veikdinamųjų ir stimuliacinių auklėjimo metodų taikymas, pasitelkiant tėvų pavyzdį, veiklą kartu, įpareigojimus ir skatinimus, atsižvelgiant į vaiko amžių.

3. Mokiniai turi pavyzdinį kasdienės veiklos ir elgsenos modelį – dirbančius tėvus. Mokiniai, skirtingai nei tėvai, savo šeimos pajamas labiau vertina kaip nepastovias. Kasdieninis nedidelės apimties kišenpinigių davimas sudaro sąlygas mokiniams turėti savo pajamų bei patirti išlaidų. Kišenpinigių davimo pradžią tėvai sieja su mokyklos lankymo pradžia. Šeimoje tėvai priskiria namų ruošos darbus, tuo ugdydami vaiko atsakomybę, kurios suvokimas svarbus pareigos jausmui formuotis. Šeimose dedami vertybinių orientacijų pagrindai atsakomybei, pareigos jausmui, pagarbai formuotis, materialiniam apsirūpinimui ugdytis.

Literatūra

1. Dildienė A., 1995, *Savęs vertinimas ir savikūra*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
2. Garalis A., Strazdienė G., 2005, Verslumo kompetencijos ugdymas praktinio mokymo firmoje. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (5). P. 28.
3. Gevorgianienė V., Galkienė A., Grincevičienė V., 2008, Verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis. *Pedagogika: mokslo darbai*. Nr. 89. P. 90–98.
4. Gučas A., 1990, *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.
5. Jasinavičius R., 2006, Verslumas – šalies ekonomikos augimo rodiklis. *Business & exhibition*. Nr. 11. P. 45.
6. Juozaitienė L., Stapokienė J., 2003, *Verslo vadybos įvadas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. *Lietuvos aukštųjų mokyklų ir verslo bendradarbiavimas – verslaus jaunimo ugdymui*, 2007. Vilnius. [Žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per internetą: <www.lss.lt/kiti-45/lt/verslumostudija-pdf-102.html>.
8. *Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa*, 2006. [Žiūrėta 2009-12-01]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/n.lis.pr.-2005-11-22,nr.1270.doc>.
9. Lydeka Z., 1996, Verslininkas, verslumas ir verslininkystė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Nr. 2. P. 84. Kaunas.
10. Maldeikienė A., 2002, *Išmokime skaičiuoti savo pinigus*. Vilnius: Tyto Alba.
11. Mincienė L., 2000, *Verslumo pradmenų programa*. Informacinis leidinys. Vilnius.
12. Nacionalinė darbavių ugdymo programa, 2007. Vilnius. [Žiūrėta 2009-10-20]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt>.
13. Navasaitienė S., Stankevičienė D., Marcinkevičius P., 2007, *Ekonominio raštingumo pamokų ir kišenpinigių įtaka mokinių verslumo kompetencijos plėtočiai*. [Žiūrėta 2009-10-21]. Prieiga per internetą: <<http://baitas.lzuu.lt/~mazyliis/julram/122.pdf>>.
14. Owen D., 2005, *Pirmasis tėčio bankas*. Kaunas: Šviesa.
15. Paulionienė L., 2007, Verslumo ugdymas profesiniame mokyme. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Nr. 13. P. 19.

16. Rakauskas A., 2001, *Verslumo dvasia*. Vilnius.
 17. Vaidelis G., 2006, Nacionalinė jaunimo verslumo skatinimo programa (2007–2011) Jaunimo verslumo plėtros instrumentai. Lietuvos dabartis ir perspekty-

vos: NPI konferencijos medžiaga. Vilnius. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.npi.lt/site/Failai/6%20Giedrius%20Vaidelis.pdf>>.

POSSIBILITIES OF THE MIDDLE SCHOOL AGE CHILDREN ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE FAMILY

Snieguolė Barasnevičienė, Ingrida Donielienė

Summary

Entrepreneurship promotion and development currently receives increasingly more attention. Entrepreneurship development at school is determined by the curriculum. However, not only school and other institutions make the environment for developing entrepreneurship. It is the family's priority to teach children to make decisions and assume responsibility. That is why the question arises of whether parental influence on developing life skills creates conditions for children entrepreneurship; what techniques can help children focus on activity, sociability, and formation of personal characteristics. The study showed that schoolchildren have a model of daily activity and behaviour pattern – their working parents. Schoolchildren, in contrast to parents, evaluate their families' income more as unstable. Small daily pocket-money gives them the opportunity to have their own income and incur expenses. The beginning of giving pocket-money by parents is connected with starting school. In the family parents assign household chores to children in order to develop their responsibility, perception of which is very important for forming a sense of duty. It is the family that paves the way to value orientations relating to responsibility, duty, respect, and material security.

Keywords: entrepreneurship development, family.

VIDURINIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ VERSLUMO UGDYMO GALIMYBĖS ŠEIMOJE

Snieguolė Barasnevičienė, Ingrida Donielienė

Santrauka

Verslumui skatinti ir ugdyti šiuo metu skiriama vis daugiau dėmesio. Verslumo ugdymą mokykloje apibrėžia ugdymo turinys. Tačiau ne tik mokykla ir kitos institucijos yra terpė, kurioje ugdomas verslumas. Būtent, šeima išlavina gebėjimą daryti sprendimus ir išmoko prisiimti atsakomybę. Probleminiai klausimai: Ar tėvų įtaka, gyvenimiškųjų įgūdžių potencialo plėtojimas šeimoje sudaro prielaidas vaiko verslumui? Kokie būdai gali padėti orientuoti vaiką į veiklumą, visuomeniškumą, formuoti atitinkamas asmens savybes?

Tyrimas parodė, kad mokiniai turi pavyzdinį kasdienės veiklos ir elgsenos modelį – dirbančius tėvus. Mokiniai, skirtingai nei tėvai, įvertina savo šeimos pajamas labiau kaip nepastovias. Kasdieninis nedidelės apimties kišenpinigių davimas sudaro sąlygas mokiniams turėti savo pajamų bei patirti išlaidų. Kišenpinigių davimo pradžią tėvai sieja su mokyklos lankymo pradžia. Šeimoje tėvai priskiria namų ruošos darbus, tuo ugdydami vaiko atsakomybę, kurios suvokimas svarbus pareigos jausmui formuoti(s). Šeimose dedami vertybinių orientacijų – atsakomybės, pareigos, pagarbos ir materialinio apsirūpinimo – pagrindai.

Prasminiai žodžiai: verslumo ugdymas, šeima.

Įteikta 2011-03-07